

Nydala herrgård

Antikvarisk dokumentation och analys inför restaurering,
Nydala socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Nydala herrgård

Antikvarisk dokumentation och analys inför restaurering,
Nydala socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 2020-079
Länsstyrelsens dnr: 436-4152-2020

Rapport och foto: Anders Franzén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Digital distribution

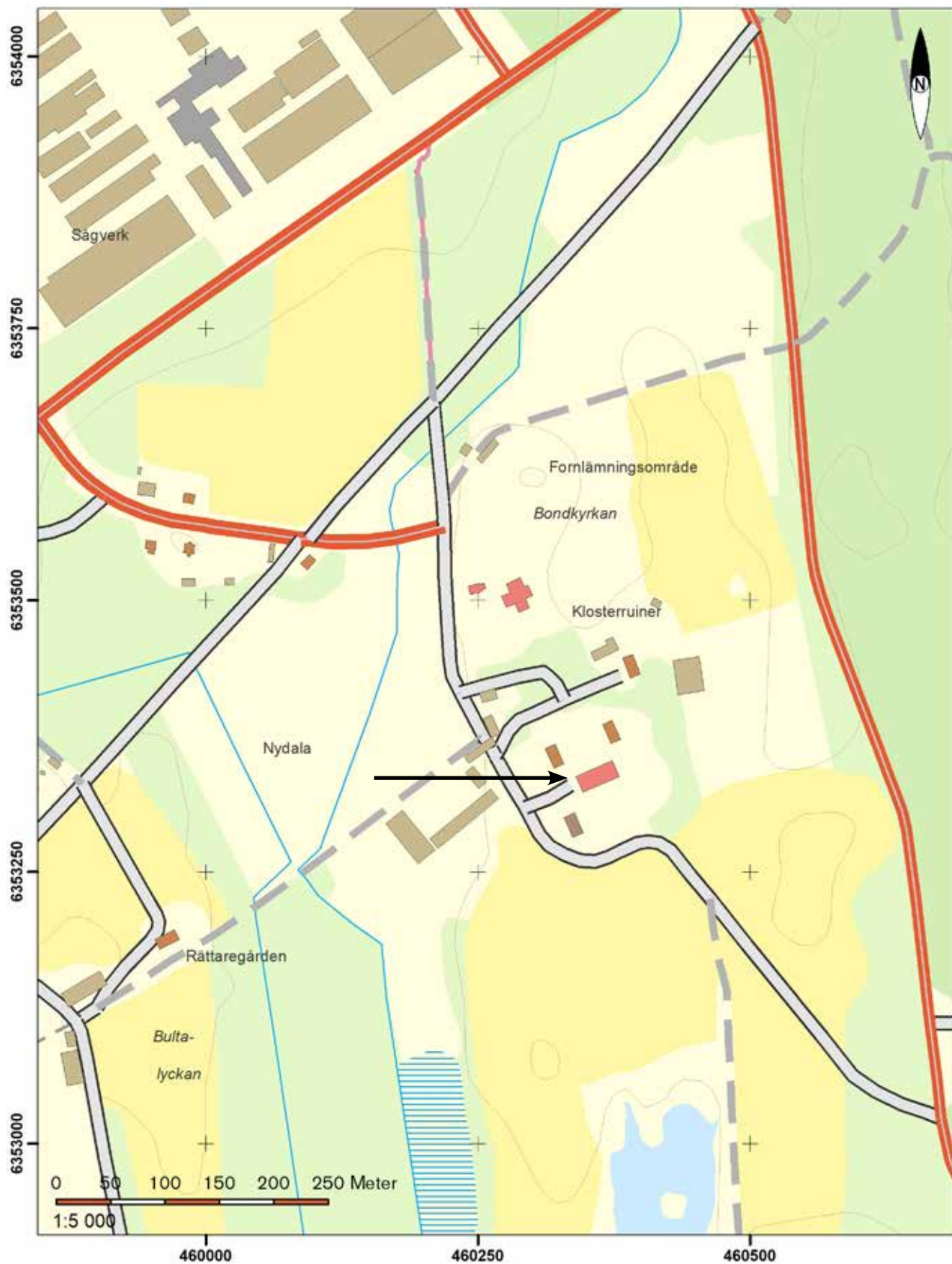
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2020

Innehåll

Inledning.....	5	Rum nr 220, Passage.....	24
Syfte, metod och källmaterial.....	5	Rum nr 221, WC.....	25
Kortfattad historik.....	6	Rum nr 222, WC.....	25
Beskrivning av exteriören.....	7	Rum nr 223, Duschrum.....	25
Analys.....	8	Rum nr 224, Torkrum.....	25
Beskrivning av interiören, översikt.....	10	Rum nr 225, Garderob.....	25
Rum nr 101, Hall.....	11	Rum nr 227, Motionsrum.....	26
Rum nr 102 a, b, c och d, Konferensrum.....	12	Rum nr 228, Omklädningsrum.....	26
Rum nr 103, Materielrum.....	12	Fördjupad beskrivning av vissa rum.....	27
Rum nr 104, Förråd.....	12	Generella rekommendationer.....	27
Rum nr 105, Personalrum.....	12	Rum 101, Hall.....	28
Rum nr 106, vindfång.....	12	Rum 112 och 113, Matsalar.....	29
Rum nr 107, Hall.....	13	Rum 116, Bibliotek.....	30
Rum nr 108, 109a och b, Kök mm.....	13	Rum 117, Läsrum.....	31
Rum nr 111, korridor.....	14	Rum 201, Hall.....	32
Rum nr 112, Matsal.....	14	Rum 213a och b, Samlingssal samt 214, Scen.....	33
Rum nr 113, Matsal.....	14	Källaren.....	36
Rum nr 114, konferensrum.....	15	Vinden.....	37
Rum nr 115 a, Musikrum.....	16	Sammanfattning.....	39
Rum nr 115 b, Musikrum.....	16	Administrativa uppgifter.....	40
Rum nr 115 c, Musikrum.....	17	Referenser.....	40
Rum nr 115 d, Musikrum.....	17	Arkiv.....	40
Rum nr Bibliotek 116.....	17	Referenser på webben.....	40
Rum nr 117, Läsrum.....	18	Tryckta källor och litteratur.....	40
ÖVERVÅNING.....	19		
Rum nr 201, Hall.....	19		
Rum nr 202, Korridor.....	20		
Rum nr 203, Sammanträdesrum.....	20		
Rum nr 204, Förråd.....	20		
Rum nr 205, Gästrum.....	20		
Rum nr 206, Passage.....	21		
Rum nr 207, Hall.....	21		
Rum nr 208, Gästrum.....	21		
Rum nr 209, Passage.....	22		
Rum nr 210, WC.....	22		
Rum nr 211, WC.....	22		
Rum nr 212, Gästrum.....	22		
Rum nr 213a, Samlingsrum.....	23		
Rum nr 213b, Samlingsrum.....	23		
Rum nr 214, Scen.....	23		
Rum nr 215, Omklädningsrum.....	24		
Rum nr 216, Redskap.....	24		
Rum nr 217, Torkrum.....	24		
Rum nr 218, Duschrum.....	24		
Rum 219.....	24		

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Huvudbyggnaden på Nydala herrgård sedd från söder.

Inledning

Länsstyrelsen uppdrog genom beslut den 29 april 2020 åt Jönköpings läns museum att genomföra en antikvarisk dokumentation av huvudbyggnaden på Nydala herrgård. Bakgrunden är att herrgårdens ägare planerar för en ombyggnad och restaurering av huvudbyggnaden. För att på ett tydligare sätt klargöra den kulturhistoriska statusen och att skapa förutsättningar att ta vara på äldre delar av byggnaden har föreliggande dokumentation genomförts. Huvudfokus har varit att identifiera äldre interiöra material och detaljer. Handläggare i arbetet har varit antikvarie Anders Franzén, som även sammanställt föreliggande rapport.

Arbetena genomfördes under perioden juni till augusti månad 2020. Föreliggande rapport sammanfattar vad som framkom vid dokumentationen.

Syfte, metod och källmaterial

Syftet med dokumentationen har varit att redovisa huvudbyggnadens utformning vad gäller exteriör och interiör. Särskilt vikt har lagts vid befintliga ytskikt och om spår efter äldre ytskikt eller inredning kan identifieras.

Exteriören har fotograferats och beskrivits. Metoden för den invändiga dokumentationen har omfattat fotografering av varje rum från olika vinklar och med detaljer i fokus. Vidare har rumsbeskrivningar sammanställts för varje rumsenhet. Parallellt med detta arbete har äldre planritningar genomgåts för att klargöra förändringar i exempelvis rumsindelning. Materialet har gått igenom av de nuvarande ägarna så att även deras iakttagelser kunnat lämna bidrag till analysen.

För att kunna tolka de dokumenterade företeelserna har en yttlig genomgång av byggnadens historia gjorts, främst utifrån äldre uppmättningsritningar. Äldre brandförsäkringshandlingar har också använts och då särskild den tidigaste som upprättades i september

Huvudbyggnaden omfattar en hel del äldre fasta inredningsdetaljer trots att byggnaden byggdes om till skola i mitten av 1900-talet.

1849 då gården ägdes av fru Carolina Stedt, änka efter ryttmästaren Carl Silfversparre som hade dött i mars samma år.

Däremot har det inte ingått i uppdraget att upprätta en fylligare historik över byggnaden i detta skede. Detta kommer att i stället göras av fil. dr Bo E Karlson, Jönköping.

Rapporten är upplagd så att den inleds med en kortfattad historik. Efter detta följer en beskrivning av exteriör och samtliga rum. Avslutningsvis sker en djupare beskrivning och analys av en handfull rum som har särskilt goda förutsättningar att restaureras på ett kulturhistoriskt sätt.

Till höger: Huvudbyggnadens östra gavel hade redan under 1800-talet brädpanel medan resten av byggnaden var reveterad. Foto i JLM:s arkiv från 1900-talets första hälft.

Nedan: Frontespisen över huvudingången är försedd med en urtavla och en slagklocka.

Kortfattad historik

Nydala herrgård har sitt ursprung i det cistercienserkloster som grundades 1143. Detta upplöstes i samband med reformationen och gården och egendomen kom i enskild ägo.

Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes åren 1789 till 1798, enligt en brandförsäkring 1849. Byggherre var lagmannen Claes Stedt. Det är inte klargjort vem som utformade anläggningen, men arkitekten Carl Fredric Adelcrantz har nämnts i sammanhanget. Ansvarig byggmästare vid uppförandet var Lars Petter Wennerholm, som tillfälligt bosatte sig på torpet Östanskog i socken under uppförandet, men annars mest förknippas med Svenarums socken. Byggnadens sockel omfattar stenmaterial som troligen hämtats från klosterruinerna.

Under 1800-talet och 1900-talets första hälft ägdes Nydala herrgård av en lång rad olika personer och man kan förutsätta att en hel del reparationer och ombyggnader företogs. Efter andra världskriget förvärvades huvudbyggnaden av Nydala församling och i den inrättades en folkskola, som senare övertogs av kommunen. Härigenom kom byggnaden att byggas om på ett mycket genomgripande sätt. Efter detta har mindre förändringar skett. De nuvarande ägarna Charlotta Lydén och Roy Gustafsson tillträdde egendomen år 2019. De har nyligen påbörjat upprustningen av huvudbyggnaden med antikvariska ambitioner.

Beskrivning av exteriören

Huvudbyggnaden är uppförd av liggande timmer i två våningar. Fasaderna är klädda med en revetering i form av slätputs med markeringar av hörnen med kvaderritsade pilastrar. Fasadputsen avslutas nedtill mot sockeln med en plåtaväckning. Upptill löper en profilerad taklist av trä.

Flertalet fönster är av fyrluftstyp med högt placerad tvärpost och en spröjs i de nedre bågarna. Bottenvåningen mot norr är däremot försedd med lägre tvåluftsfönster med en spröjs i varje båge. Fönstren omges av en slät, rak omfattning i putsen.

Huvudingången är förlagd till den norra fasaden. Den utgörs av en parspegeldörr med festonger upptill och ett gallerverk i relief nedtill. Entrédörrarna omges av en påkostad omfattning med ett antikiserande överstycke. Framför ingången finns en tresidig trappa av kalksten där de ursprungliga järnförankringarna saknas. På sidorna om ingången finns pilastrar så som vid byggnadens hörn.

Den västra fasaden är försedd med en mindre entré. Tills nyligen hade den sentida dörrar, men nu har den i stället ett par äldre dörrar som härrör från en annan småländsk herrgård.

Fasaden är putsad och mot timret finns så kallat spikteglet. På enstaka ställen har spikteglet spikar rostat och sprängs loss bitar av av putsen.

Ovan: Detalj av bottenvåningen och sockeln. Till Vänster: Huvudingångens portar är ett högklassigt snickeriarbete.

Huvudbyggnadens västra gavel som vid 1900-talets mitt fick en delvis ny fönstersättning. Desutom ändrades entrén, men denna har nyligen ändrats igen och gjorts mer anpassad.

Byggnaden har ett brutet, helvalmat tak belagt med skifferplattor. Taket är försett med plåtavtäckningar och fotrännor av plåt. På de nedre takfallen finns så kallade oxögon – ovala fönster av tvåluftstyp med en spröjs i varje båge. Vidnocken finns fyra, plåtinklädda skorstenar.

Byggnaden vilar i huvudsak på en sockel av huggen sten. Delar av sockeln har i senare tid ändrats och här är den putsad och försedd med källarfönster respektive ventilgaller av gjutjärn. Delar av stensockeln har åsfogar.

Analys

Byggnadens exteriör är i sina generella drag tämligen välbevarad. Proportioner, fasadputs, fönsterindelning, huvudentré, taksiluett och sockel ger i allt väsentligt ett ursprungligt intryck. Några förändringar kan emellertid iakttas.

Fasaden har en slätputs och putsbäraren tycks utgöras av spikteg, att döma av ett par ställen med bortfallen puts. I brandförsäkringen 1849 anges att fasaderna mot norr, öster och söder har spikteg och puts, medan den västra gaveln har oljemålad bräd-fodring. Det är osäkert om skillnaden i fasadmateriäl har funnits sedan uppförandet eller om brädpanelen tillkommit senare. Det är exempelvis känt att huvudbyggnaden på Björnebergs herrgård i Järstorp socken var försedd med puts på timmer när den uppfördes omkring 1760, men att gavarna förändrades under 1800-talet och i stället försågs med brädpanel. Skälet var troligen att uppsättandet av en ny brädpanel var enklare och billigare än en ny fasadputs. Äldre fotografier tagna före skolombyggnaden visar också en slät träpanel på den västra fasaden.

På fasaden, mellan de två våningarna finns vaga spår efter en fris som i dag är borttagen. Det är oklart från vilken tid denna borttagna fris härrörde. Den finns emellertid med på alla fasader på en uppmättningsritning från 1972. Antingen har den funnits kvar så

Sockeln av huggen natursten och med åsfogar.

länge eller har den som utförde ritningen bara kopierat den från en tidigare ritning.

Plåttäckningen nederst på fasaden är från 1900-talets mitt, men eftersom sockeln skjuter ut i förhållande till fasaden bör det ha funnits en avtäckning här tidigare, möjligen en vattbräda.

Samtliga fönster är utbytta under 1900-talet, men stilmässigt stämmer de väl med byggnadens uttryck. Brandförsäkringen 1849 anger 24 högre fönsterluster (3 alnar och 9 tum höga respektive 2 alnar breda) 23 lägre fönsterluster (2 alnar och 4 tum höga respektive 2 alnar breda). Detta visar att de lägre fönstren, som nu finns i bottenvåningens norra fasad, ursprungligen funnits i hela denna våning och att endast övervåningen haft så höga fönster som finns där i dag. Vid en jämförelse mellan de i brandförsäkringen angivna måtten i alnar och dagens mått så stämmer dessa väl överens.

Den östra fasaden är försedd med sammanlagt 12 fönster i botten- och övervåningen. Flertalet av dessa har tillkommit i samband med att byggnaden gjordes om till skola. I äldre tid fanns det bara ett centrerat fönster i varje våning. På liknande sätt har den västra gaveln förändrats genom att fönster på sidorna om mittaxeln tillkommit. Att återställa hela bottenvåningen med fönster med mindre format vore positivt, men ett kolossalt omfattande insats

Delar av de troligen ursprungliga fönsterbågarna i oxögonen finns på vinden, vilket möjligen skapar förutsättningar för en färgarkeologisk undersökning.

Huvudentrén ursprungliga snickerier är bevarade, vilket möjligen skapar förutsättningar för en färgarkeologisk undersökning. I brandförsäkringen 1849 anges att övre delen har så kallat "filegramsarbete".

Den västra entrén har en ny utformning med en stilmässigt anpassad återanvänd pardörr. Under första hälften av 1900-talet fanns här i stället en mindre trappa med en enkeldörr samt ett fönster.

Sockeln av huggen sten är till stora delar bevarad, men på ett par ställen har större fönster satts in. Enligt brandförsäkringen 1849 var källarluggarna täckta av träluckor.

Yttertakets skifferbeläggning bör vara ursprunglig och den omnämns i den första brandförsäkringen från 1849. Enligt en artikel i Stockholms dagblad den 25 november 1885 kom skifferstenen från Värmland. Taket är försett med åtta takkupor/oxögon precis som det beskrivs i brandförsäkringen 1849. Försäkringen anger att det fanns järnplåt "omkring hela hoffsen", vilket bör betyda att takfallen avslutades nedtill med järnplåt. Däremot var takkuporna klädda med kopparplåt vid denna tid. Försäkringen nämner också "järnrännor", vilket inte tydligt förklarar om det varit fotrännor eller hängerännor. Äldre fotografier visar dock fotrännor.

Byggnaden var också försedd med tre plåtinklädda skorstenar, jämfört med dagens fyra. En var placerad i byggnadens mitt och de två var mer centrerade än de som finns i dag.

Huvudbyggnadens entréfasad där bottenvåningens lägre fönster är bevarade.

Beskrivning av interiören, översikt

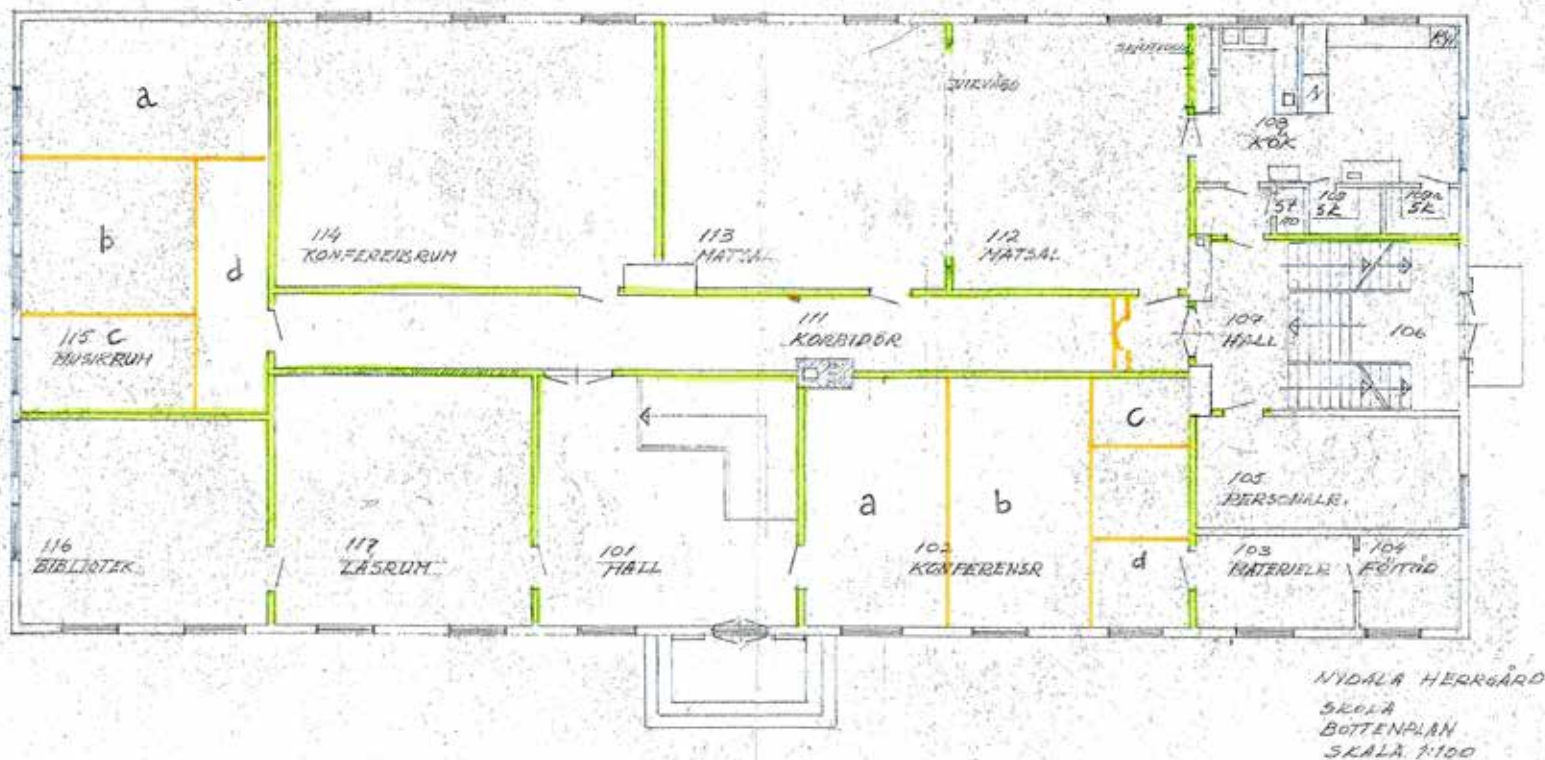
Nedan redovisas beskaften hos alla rum i form av en rumsbeskrivning. Som grund för rumsbeskrivningen har uppmättningsritningar från 1972 använts. Dessa ritningar stämmer i huvudsak, men förekommande förändringar i rumsindelningen har skissats in med gult på ritningen. Ritningens ursprungliga rumsnumrering och rumsbenämning har också använts oavsett om benämningarna är relevanta i dag. Vid förändrad rumsindelning har komplettering skett med hjälp av bokstäver. Exempelvis har rum 213 delats av och blivit 213 a och b. Alla rum har fotograferats, men här har en viss sovning skett. Små rum och toaletter är inte alltid avbildade.

Vid analyserna har framför allt uppmättningsritningar från 1945 använts. Båda ritningsomgångarna finns arkiverade på läns museet.

Även brandförsäkringen från 1849 kan bidra med information, exempelvis att alla golv i byggnaden var belagda med plank, varav 9 var målade med oljefärg. Vidare var flertalet rum försedda med bräntak, men 5 rum på övervåningen hade "gipstak". Endast de största och mest påkostade rummen borde ha haft gipstak, exempelvis rum 213 a och b och våningens tidigare största rum som i dag omfattar rum 214–217.

I byggnaden fanns 1849 sammanlagt 7 helfranska enkeldörrar, 19 halvfranska enkeldörrar och 6 helfranska pardörrar. Vidare beskrivs att det i alla rum fanns oljemålad fotpanel av plank med fyllning, vilket är anmärkningsvärt exklusivt. Samtidigt beskrivs alla väggar i byggnaden ha haft spännpapp. Det skulle kunna vara

Huvudbyggnadens bottenvåning, enligt en uppmättningsritning från 1979. De grönmarkerade väggarna anger vilka mellanväggar som bedöms vara ursprungliga. De gulaktiga linjerna anger de mellanväggar som finns i dag och som således har tillkommit efter 1979.

så att vissa rum från början varit försedda med puts invändigt och att denna ersatts med papp vid 1800-talets mitt. Det finns emellertid inga spår av puts vad man kan upptäcka i dag. I byggnadens enda rum med frilagd timmerstomme, rum 115 a, finns inga spår efter väggputs i dag.

Uppvärmningen av byggnaden anges 1849 ske med bland annat 6 "porslinskakelugnar", 14 av "vanligt kakel" och 3 av tegel, dvs troligen så kallade rörspisar. I brandförsäkringen 1876 anges att porslinskakelugnarna står på träben. Vidare beskrivs övriga kakelugnar vara gula. Enligt en beskrivning i Svenska slott och herresäten 1909 kunde rummen i övervåningen delas upp i två kategorier. Alla rum mot norr var försedda med kakelugnar på fötter (säkerligen ursprungliga) och alla rum mot söder hade gipsade tak och kolonnkakelugnar i empire. Utseendet av en sådan kolonnkakelugn framgår av illustration.

Rum nr 101, Hall

Golv: Grått betonggolv med svart ballaststen samt markerade skarvar

Golvlist: Profilerad

Väggpanel: Spegelpanel

Vägg: Papp, stänkmålad, grå

Dörr 1: Mot 102: Helfransk enkeldörr, 3 speglar, gustaviansk, foder typ 1

Dörr 2: Mot 117: Helfransk enkeldörr, 3 speglar, gustaviansk, foder typ 1

Dörr 3: Mot 111: Helfransk pardörr, 3 speglar vardera, gustaviansk, även mellanspegeln helfransk, foder typ 1

Fönsterfoder 1: Foder typ 1

Taklist: Mindre, svagt profilerad

Tak: Papp, vit

Kommentarer: Svårdaterade dörrar. Trappa till övervåningen: sättsteg av trä, plansteg av linoleum, räcke med spjälor.

Ovan: Huvudtrappan från entréhallen upp till andra våningen.

Till vänster: Entréhallen.

Innerdörr i rum 102 a.

Rum 103 var tidigare materielrum, men har nu inretts i äldre stil.

Rum nr 102 a, b, c och d, Konferensrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg, sentida

Vägg: Skivor

Dörr 1: Se rum 101, sentida foder

Dörr 2: Mot 111, avhängd, sentida slät

Fönsterfoder 1: Sentida foder

Taklist: Liten hålkäl

Tak: Bräddtak, målat vitt

Kommentarer: Avdelat i sen tid. Pilastrar/följare på hjärtvägg (?), nyinrett WC med ny dörr, Nyinredd lavoar + duschrum.

Rum nr 103, Materielrum

Golv: Smala spontade brädor, gråmålat

Golvlist: Låg, sentida

Vägg: Treetex

Dörr 1: Sentida slät

Dörr 2: Sentida slät

Dörr 3: Sentida slät

Fönsterfoder 1: Sentida foder

Taklist: Liten hålkäl

Tak: Skivor, vitt.

Rum nr 104, Förråd

Golv: Smala spontade brädor, gråmålat

Golvlist: Låg, sentida

Vägg: Treetex

Dörr 1: Sentida slät

Fönsterfoder 1: Sentida foder

Taklist: Liten hålkäl

Tak: Skivor, vitt.

Rum nr 105, Personalrum

Golv: Smala spontade brädor, gråmålat

Golvlist: Låg, sentida

Vägg: Treetex

Dörr 1: Sentida slät

Dörr 2: Sentida slät

Fönsterfoder 1: Sentida foder

Taklist: Liten hålkäl

Tak: Skivor, vitt.

Rum nr 106, vindfång

Golv: Grått betonggolv med svart ballaststen samt markerade skarvar

Golvlist: Grå betong med svart ballaststen

Vägg: Skivor med strukturmålning

Dörr 1: Ytterdörr, äldre nyinsatt dörr

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Sentida smal respektive ny profilerad

Tak: Sentida brädor

Kommentarer: Trappkonstruktion i grå betong med svart ballaststen, nytt räcke av äldre stil med balustrad.

Ovan: Dörrsmynen i hallen (rum 107) är hämtad från en annan byggnad och nyligen placerad här.
Till vänster: Trapphuset/hallen (rum 107).

Rum nr 107, Hall

Golv: Grått betonggolv med svart ballaststen samt markerade skarvar

Golvlist: Grå betong med svart ballaststen

Vägg: Skivor med strukturmålning

Dörr 1: Sentida, slät

Dörr 2: Sentida slät

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Sentida smal respektive ny profilerad

Tak: Sentida brädor

Kommentarer: Trappkonstruktion i grå betong med svart ballaststen, nytt räcke i äldre stil med balustrad. Dörröppning mot mittkorridor med nyinsatt äldre nischsnickerier.

Rum nr 108, 109a och b, Kök mm

Golv: Plastmatta

Golvlist: Uppdragen plastmatta

Vägg: Masonite

Dörr 1: Mot 112: Enkel spegeldörr med tre speglar, nytt profilerat foder

Dörr 2: Sentida släta, övriga

Fönsterfoder 1: Sentida smala foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Kök med skafferier.

Köket (rum 108) med inredning från 1900-talets mitt.

Rum nr 111, korridor

Golv: Grått betonggolv med svart ballaststen samt markerade skarvar

Golvlist: Låg, sentida

Vägg: Masonite

Dörr 1: Se övriga rum

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Den ena ändan avgränsad och hör till hallen. Försedd med nisch.

Rum nr 112, Matsal

Golv: Ekparkett

Golvlist: Ny profilerad

Vägg: Treetex, nyligen dekorationsmålad med bröstning och fält, marmorering

Dörr 1: Mot 108, se rum

Dörr 2: Mot 111, som mot 108

Dörr 3: Öppning mot rum 113

Fönsterfoder 1: Nya profilerade foder

Taklist: Ny kraftig med profilering

Tak: Äldre brädtak, målat vitt

Eldstad: Spår i brädtaket

Kommentarer: Nyligen restaurerat i äldre stil.

Ovan: I taket i rum 112 syns spår av en tidigare kakelugn.

Till höger: Rum 112 med sentida dekorationsmålerier.

Rum nr 113, Matsal

Golv: Ekparkett

Golvlist: Ny profilerad

Vägg: Treetex, nyligen dekorationsmålad med bröstning och fält, marmorering

Dörr 1, mot 111, som mot 108
 Dörr 3: Öppning mot rum 111
 Fönsterfoder 1: Nya profilerade foder
 Taklist: Ny kraftig med profilering
 Tak: Äldre bräddtak, målat vit
 Eldstad: Spår i bräddtaket
 Kommentarer: Nyligen restaurerat i äldre stil. Jfr rum 111.

Ovan: En dörr i rum 113.
 Till vänster: Rum 113 med sentida dekorationsmålning.

Rum nr 114, konferensrum

Golv: Linoleum, spår av tidigare, sentida rumsindelning
 Golvlist: Låg, sentida
 Vägg: Treetex, delvis glasfiberväv
 Dörr 1: Enkeldörr tre speglar
 Fönsterfoder 1: Sentida smala foder
 Taklist: Smal hålkäl.

Rum 114 var i slutet av 1800-talet ett biljardrum.

Tak: Äldre bräddtak, vitmålat

Eldstad: Spår av eldstad i tak i hörn

Kommentarer: Enligt brandförsäkringen 1849 omfattade bottenvåningen en sal och för övrigt mindre rum, gästrum, kök mm. Äldre uppmättningsritningar visar att detta rum varit bottenvåningens största och försett med två eldstäder. Rum 114 bör således vara identiskt med brandförsäkringens "sal". I brandförsäkringen från 1876 berättas att det i detta rum står "en biljard".

Rum nr 115 a, Musikrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg sentida

Vägg: Skivor, timmer

Dörr 1: Sentida slät

Fönsterfoder 1: Två fönster tidigare blinderade, omålade poster

Taklist: Smal sentida profilerad

Tak: Treetex

Kommentarer: pågående rivning av blinderande vägg, följare text på poster "enkel glas" samt på väggtimer "67,58" resp ".66" med krita.

Till höger: Rum 115 a har frilagda timmerväggar.
Nedan: Rum 115 b med sentida inredning och ytskikt. .

Rum nr 115 b, Musikrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg sentida

Vägg: Skivor

Dörr 1: Sentida slät

Fönsterfoder 1: Smala sentida foder

Taklist: Smal sentida profilerad

Tak: Treetex

Kommentarer: Inklädd balk i taket.

Rum nr 115 c, Musikrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg sentida

Väggpanel: -

Vägg: Skivor

Dörr 1: Sentida slät

Fönsterfoder 1: Smalt sentida foder

Taklist: Smal sentida profilerad

Tak: Treetex.

Rum nr 115 d, Musikrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg sentida

Vägg: Skivor

Dörr 1: Sentida slät mot angränsande rum utom mot 111, där det finns en halvfransk enkeldörr med tre speglar

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal sentida profilerad

Tak: Treetex

Kommentarer: Inklädd balk i tak och västlig vägg.

Rum 115 d är en i sen tid skapad korridor.

Rum nr 116, Bibliotek

Golv: Ekparkett, 1900-tal

Golvlist: Halvhög, profilerad

Väggpanel: Spegelpanel. Troligen i originalläge

Vägg: Treetex, tapet

Dörr 1: Helfransk med tre speglar mot rum 117, ursprunglig, profilerat foder, typ 1

Fönsterfoder 1: Fyr- respektive tvåluftsfönster. Foder typ 1

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Pappspänt, smal spontpanel under

Kommentarer: I många stycken ursprungligt! Gavelfönster sekundära.

Ovan: Væggsnickerier i biblioteket, rum 116.
Till vänster: I rum 116 märks skillnaden mellan de fönster som fortfarande har ursprungligt format och de som gjorts större vid 1900-talets mitt.

Rum 117 har välbevarade proportioner och äldre snickeriinredning, men ett par stora, sekundära öppningar i hjärtväggen.

Rum nr 117, Lärum

Golv: Mosaik

Golvlist: Halvhög, profilerad

Väggpanel: Spegelpanel

Vägg: Treetex, tapet

Dörr 1: Helfranska med tre speglar, profilerat foder, typ 1

Fönsterfoder 1: Foder typ 1

Taklist: Smal hålkäl

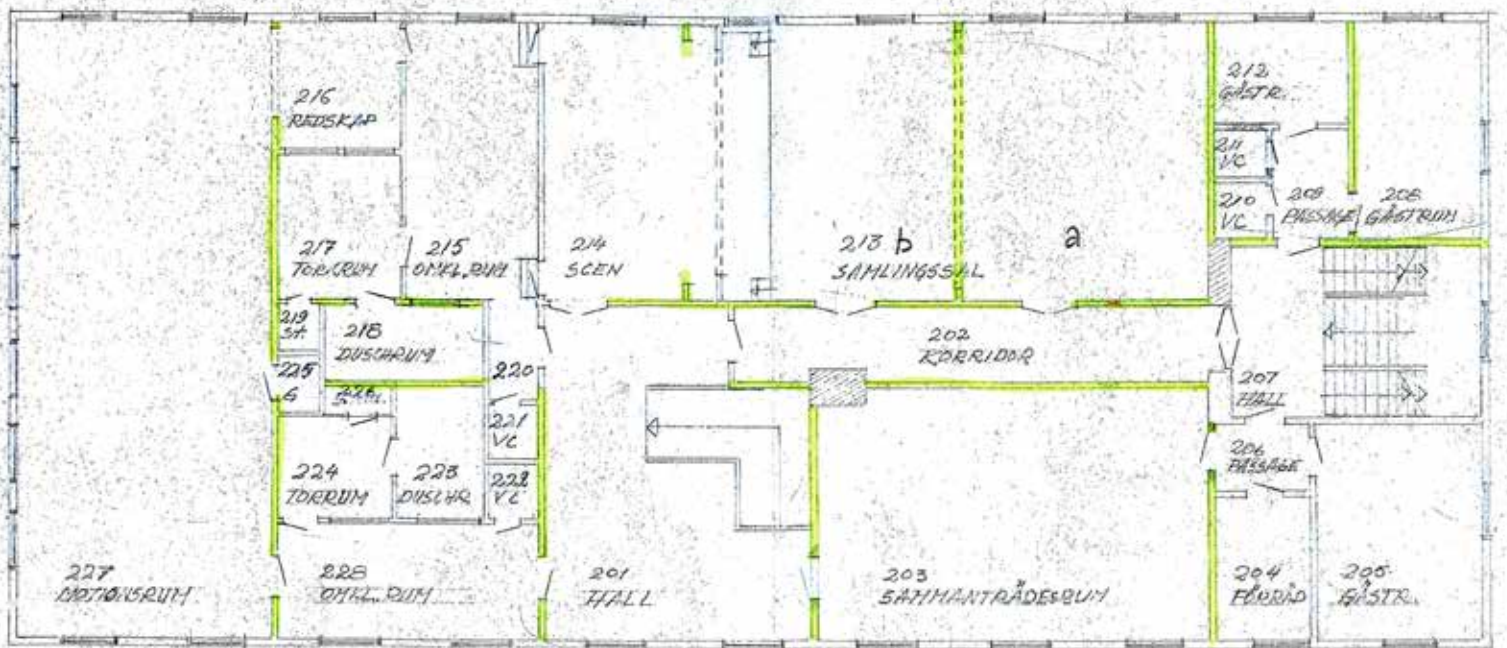
Tak: Pappspänt.

Ovan: Detalj av väggpanel i rum 117.

Till höger: Öppningarna i hjärtväggen i rum 117.

NYDALA HERRGÅRD
SKALA
ÖVRE PLAN
SKALA 1:100

ÖVERVÅNING

Rum nr 201, Hall

Golv: Ekparkett 1900-tal

Golvlist: Halvhög, profilerad

Väggpanel: Spegelpanel

Vägg: Pappspänning, stänkmålning

Dörr 1: Mot rum 228, 220 och 202, helfransk enkeldörr med tre speglar. Dörr mot 202 övre spegel ersatt av glastruta.

Huvudbyggnadens övervåning, enligt en uppmättningsritning från 1979. De grönmarkerade väggarna anger vilka mellanväggar som bedöms vara ursprungliga.

Övervåningens hall, rum 201.

Hallen (rum 201 har en barriär i äldre stil, vilken troligen är från 1800-talets andra hälft.

Dörr 2: Mot rum 214, helfransk pardörr med tre speglar vardera

Dörr 3: Mot rum 203, sentida spegeldörr med tre speglar

Fönsterfoder 1: Profilerat foder typ 1

Taklist: Kraftig hålkäl

Tak: Pappspänt, vitt

Kommentarer: Trappa ner mot hall, barriärer av spjälor. En spegel i panelen på den inre väggen är av helfransk typ. Spegelpanelerna troligen justerade/omflyttade.

Rum nr 202, Korridor

Golv: Ekparkett 1900

Golvlist: Låg, enkel profil

Vägg: Masonitskivor

Dörr 1: Se övriga rum

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonitskivor.

Rum nr 203, Sammanträdesrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg, sentida

Vägg: Treetex, glasfiberväv

Dörr 1: Mot rum 101, sentida spegeldörr

Dörr 2: Mot rum 206, öppning

Fönsterfoder 1: Slät sentida foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite eller papp

Kommentarer: Ett handfat med vattenledning i ett hörn.

Rum 203 är i dag ett av byggnadens största rum, men i beskrivningen från 1909 var det uppdelat i ett mindre och ett större rum.

Rum nr 204, Förråd

Golv: Plast-/linoleummatta

Golvlist: Låg sentida

Vägg: Treetex, stänktapet

Dörr 1: Slät sentida

Fönsterfoder 1: Sentida slätt foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Köksbänk i hörn.

Rum nr 205, Gästrum

Golv: Plast-/linoleummatta

Golvlist: Låg, sentida

Vägg: Treetex, stänktapet

Dörr 1: Slät sentida

Fönsterfoder 1: Sentida slätt foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite.

Rum nr 206, Passage

Golv: Linoleummatta

Golvlist: Låg sentida

Vägg: Treetex, glasfiberväv

Dörr 1: Släta sentida

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Taket betydligt lägre än i angränsande rum.

Ovan: Trapploppet (rum 207).

Till vänster: Trappan i rum 207 har material från 1900-talets mitt.

Rum nr 207, Hall

Golv: Ekparkett, 1900

Golvlist: Låg sentida

Vägg: Masonite, putsat murverk, bröstning målad

Dörr 1: Sentida, släta

Fönster 1: Vilplan delar fönster, foder demonterat

Taklist: Sentida smal

Tak: Masonite

Kommentarer: Sekundär trappkonstruktion.

Rum nr 208, Gästrum

Golv: Smala spontade brädor, målat brunt

Golvlist: Demonterad

Vägg: Treetex

Dörr 1: Slät sentida

Fönsterfoder 1: Smal sentida foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Papp?

Rum 208.

Passagen (rum 209) har en lägre takhöjd än angränsande rum.

Rum nr 209, Passage

Golv: Smala spontade brädor, brunlaserade

Golvlist: Smal sentida

Vägg: Treetex

Dörr 1: Släta sentida smala foder

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Papp (?)

Rum nr 210, WC

Golv: Betong

Golvlist: -

Vägg: Masonite

Dörr 1: Slät sentida

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Inga äldre detaljer synliga.

Rum nr 211, WC

Golv: Betong

Golvlist: -

Vägg: Masonite

Dörr 1: Slät sentida

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

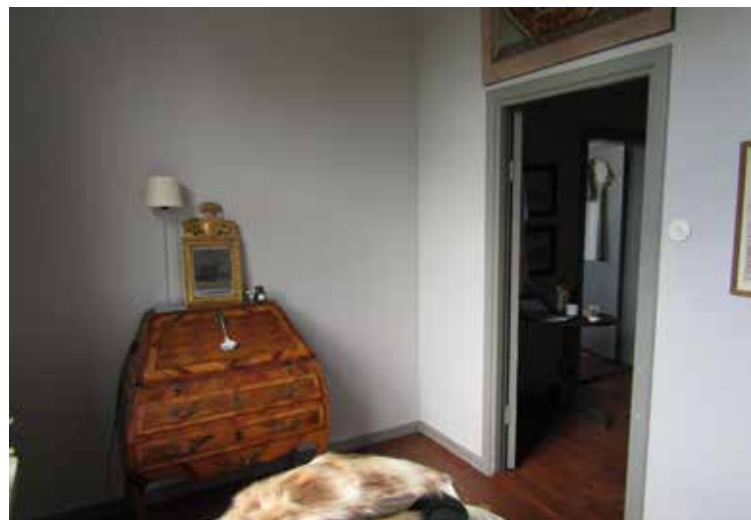
Tak: Masonite

Kommentarer: inga äldre detaljer synliga.

Rum nr 212, Gästrum

Golv: Smala spontade brädor, målat brunt

Golvlist: Smal sentida

Rum 212 med äldre möblering.

Vägg: Treetex
 Dörr 1: Slät sentida
 Fönsterfoder 1: Smalt sentida foder
 Taklist: Smal hålkäl
 Tak: Papp.

Rum nr 213 a, Samlingsrum

Golv: Ekparkett, 1900-talets mitt
 Golvlist: Halvhög profil
 Vägghpanel: Spegelpanel med cirkulära mittspeglar, ådringsmålad
 Troligen omflyttad
 Vägg: Treetex
 Dörr 1: Mot rum 202: helfransk pardörr med tre speglar vardera, ådringsmålade. Foder typ 1, troligen i äldre läge
 Fönsterfoder 1: Foder typ 1
 Taklist: Putsad bred hålkäl
 Tak: Putsat med stuckaturer
 Kommentarer: Ett rum som andas sent 1700-tal, men kan dölja senare justeringar.

Rum 213 a med många bevarade inredningsdetaljer.

Rum nr 213 b, Samlingsrum

Golv: Ekparkett, 1900-talets mitt
 Golvlist: Halvhög profil
 Vägghpanel: Spegelpanel med cirkulära mittspeglar, ådringsmålad
 Troligen omflyttad
 Vägg: Treetex
 Dörr 1: Mot rum 202: Helfransk pardörr med tre speglar vardera, ådringsmålade. Foder typ 1, troligen ej i äldre läge
 Fönsterfoder 1: Foder typ 1
 Taklist: Putsad bred hålkäl
 Tak: Putsat med stuckaturer
 Kommentarer: Ett rum som andas sent 1700-tal, men kan dölja omfattande senare justeringar. Framkanten av estraden ingår i rummet.

Rum 213 b med den angränsande scenen.

Rum nr 214, Scen

Golv: Förhöjt, spontade brädor
 Golvlist: Slät smal sentida
 Vägghpanel: -
 Vägg: Masonit
 Dörr 1: Mot rum 202: helfransk pardörr med tre speglar vardera, ådringsmålade. Foder typ 1,
 Dörr 2: Mot rum 215, släta sentida, foder typ 1
 Fönsterfoder 1: Foder typ 1
 Taklist: Smal hålkäl
 Tak: Putsat (?), slätt
 Kommentarer: Sentida scen.

Rum 214 är själva scenutrymmet.

Rum 215 med sentida inredning.

Rum nr 215, Omklädningsrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg slät sentida

Vägg: Masonite

Dörr 1: Släta sentida, släta foder

Fönsterfoder 1: Slätt smalt foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: puts, spår av omfattande flagning

Kommentarer: Ett hörn avgränsat som städskrubb.

Rum nr 216, Redskap

Golv: Smala brädor, opigmenterad fernissa

Golvlist: Smal sentida

Vägg: Masonite

Dörr 1: Sentida slät, öppning mot rum 227

Fönsterfoder 1: Smalt sentida foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Fönster i vägg mot rum 217.

Rum nr 217, Torkrum

Golv: Plastmatta

Golvlist: Plastmattan uppdragen på väggen

Vägg: Masonite

Dörr 1: Mot rum 215: Sentida slät, dörrhåll mot rum 218 demonterad

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Fönster i vägg mot rum 216, Dörr mot rum 219 igenbyggd.

Rum nr 218, Duschrum

Golv: Plastmatta

Golvlist: Plastmatta uppdragen på vägg

Vägg: Plastmatta

Dörr 1: Demonterad

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite.

Rum 219

Införlivat i rum 125.

Rum nr 220, Passage

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg slät sentida

Vägg: Masonite

Dörr 1: Mot rum 221: Släta sentida, släta foder

Dörr 2: Mot rum 210, se detta rum

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite, sänkt.

Rum nr 221, WC

Golv: betong

Golvlist: -

Vägg: Masonite

Dörr 1: Sentida slät

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite.

Rum nr 222, WC

Golv: Betong

Golvlist: -

Vägg: Masonite

Dörr 1: Sentida slät

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite.

Rum nr 223, Duschrum

Golv: Plastmatta

Golvlist: Plastmatta uppdragen på vägg

Vägg: Plastmatta

Dörr 1: Demonterad

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite.

Rum nr 224, Torkrum

Golv: Plastmatta

Golvlist: Plastmattan uppdragen på väggen

Vägg: Masonite

Dörr 1: Mot rum 228: Sentida slät, dörr mot rum 223 demonterad

Fönsterfoder 1: -

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite

Kommentarer: Fönster i vägg mot rum 228, Rum 226 införlivat.

Rum nr 225, Garderob

Under ombyggnad och införlivat i rum 219, olika material och takhöjd.

Rum 224 i form av ett våtutrymme.

Byggnadens i dag största rum är motionsrummet (rum 227) som har en volym som tillkom vid 1900-talets mitt. Nästan alla fönster på gaveln har samma ålder.

Rum nr 227, Motionsrum

Golv: Smala brädor, opigmenterad färg

Golvlist: Smal sentida

Vägg: Masonite

Dörr 1: Sentida släta, öppning mot rum 216

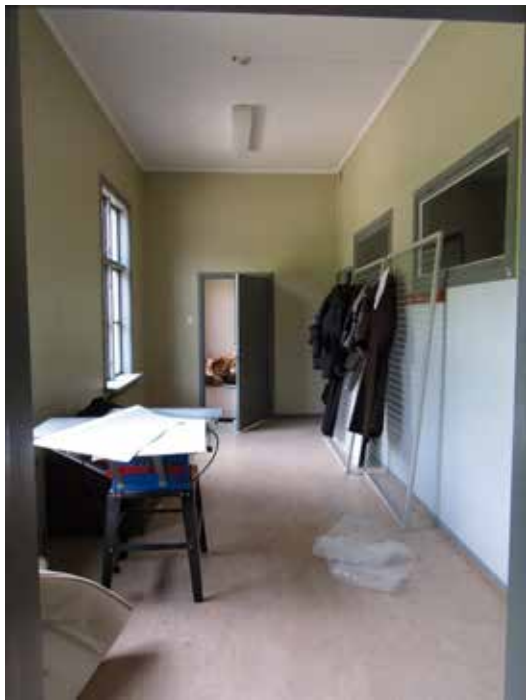
Fönsterfoder 1: Smalt sentida foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Masonite.

Till höger: Fönsterraden i motionsrummet (rum 227) som är sekundär.

Nedan: Omklädningsrummet (rum 228).

Rum nr 228, Omklädningsrum

Golv: Linoleum

Golvlist: Låg slät sentida

Vägg: Masonite

Dörr 1: Släta sentida, släta foder

Dörr 2: Mot rum 201: helfransk spegeldörr med tre speglar

Fönsterfoder 1: Slätt smalt foder

Taklist: Smal hålkäl

Tak: Skivor

Kommentarer: Fönster mot rum 223 och 224.

Fördjupad beskrivning av vissa rum

Herrgårdsbyggnadens interiör är generellt kraftigt ombyggt vid 1900-talets mitt. I flera rum finns inga synliga spår efter äldre skeden. Om man vill återskapa tidigare skeden måste man göra fördjupade historiska studier eller kontrollerad rivning av ytskikt och detta har inte ingått i läns museets uppdrag. Ett annat alternativ är att byggnaden restaureras invändigt utan förankring i byggnadens specifika och påvisade utvecklingshistoria, utan i en mer allmän och stilhistorisk anda. Båda dessa strategier kan troligen kombineras på ett fruktbart sätt.

Flera rum omfattar däremot bevarad fast inredning eller spår efter sådan och dessa kan vara särskilt tacksamma att restaurera i enlighet med tidigare utformning. Med utgångspunkt i inventeringen har ett antal rum valts ut och en fördjupad analys av tidigare skeden görs för att i detta tidiga skede tydliggöra förutsättningarna för restaurering och rekonstruktion.

Generella rekommendationer

Vid restaurering av de rum som beskrivs nedan kan man ge några generella rekommendationer. En sådan är att ersätta iögonfallande, sentida installationer med mer anpassade. Detta gäller exempelvis strömbrytare, ledningsdragnings, ventiler osv.

Alla dörr- och fönsterfoder tycks vara från mitten av 1900-talet, men dessa är tämligen väl anpassade och bör inte bytas ut.

Flera rum är försedda med väggpaneler, som tycks vara från sent 1700-tal. Att döma av de förändringar som skett genom flyttning av väggar och dörrar samt borttagande av eldstäder har en stor del av väggpanelerna demonterats och återanvänts. De sitter således oftast inte på ursprungliga ställen. Helhetsintrycket är emellertid gott och panelerna bör inte flyttas eller justeras, utom i undantagsfall.

Alla snickerier är målade i tjocka skikt, troligen med alkydjelfärg på en grund av spackelfärg. Detta medför att träets yta inte kan skönjas och att profilerna har slätats ut något. Att ta bort befintliga färgskikt och börja om från början kan vara svårt eftersom skrapning oftast ger upphov till skador i träytan. I stället bör man hellre måla snickerierna med tunna lager av linoljefärg, som knappast bygger på färgskikten ytterligare, men ger en äldre karaktär.

Flertalet väggar är i dag tapetserade eller målade. Hur dessa väggpartier behandlas betyder mycket för intrycket. I nuläget är det svårt att avgöra vilken behandling som är lämplig utifrån byggnadens historia. Förslagsvis kan man göra begränsade håltagningar i befintliga väggskivor för att söka efter rester av dekorationsmålerier, tapeter osv.

Några golv utgörs av betong med ballaststen, så kallad terrazzo. Nedan föreslås eventuellt nya trägolv ovanpå dessa, men alternativt kan man riva betongen och påträffa äldre golv eller lägga nya av brädor. Hur dessa golv är konstruerade är inte undersökt och känt.

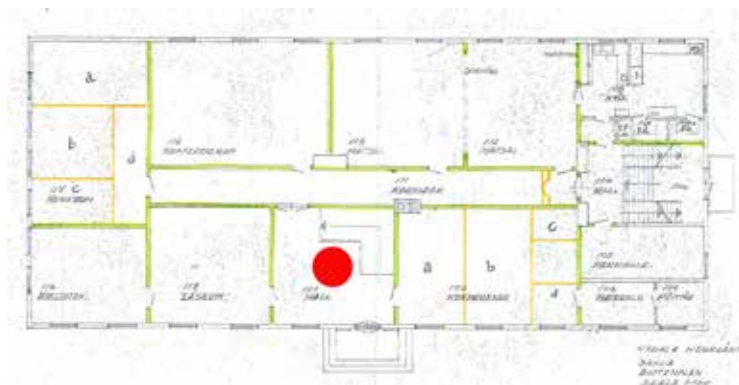
Ovan: Rum 101 med högklassiga snickerier.
Nedan: Detalj av dörr och väggpanel.

Nedan till höger: Hallens östra vägg.
Nedan: Dörren mot rum 117.

Rum 101, Hall

Den nedre hallens volym är troligen ursprunglig. Här har det funnits en trappa upp till övervåningen, men den befintliga är inte ursprunglig att döma av bredd, lutning och snickeriernas form. Trappan kan vara från decennierna kring sekelskiftet 1900 och spår av äldre målningsskikt finns, exempelvis ekimitation.

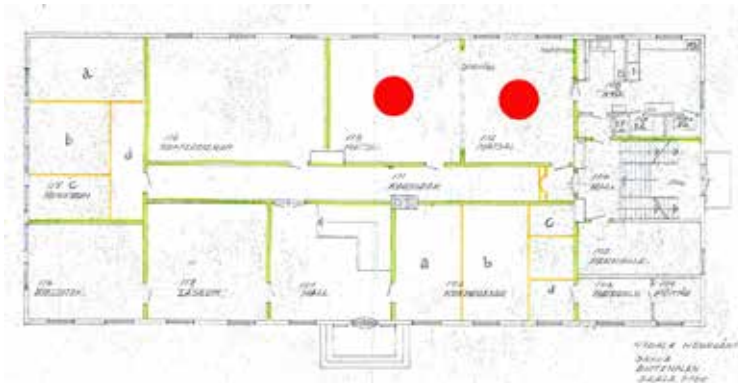
Dörrarna mot angränsande rum tycks vara ursprungliga, utom pardörrarna mot korridoren. Dessa dörrar skiljer sig från övriga genom att ha ett mittre spegelfält som är helfranskt. Detta är en utformning som inte är typisk för sent 1700-tal.

Väggpanelerna är av 1700-talstyp, men eftersom bland annat trappan gjorts om har panelerna sannolikt också justerats. Helhetsintrycket är emellertid gott.

Från antikvarisk synpunkt bör all fast inredning bevaras oförändrad, även om förändringar skett sedan byggtiden. Vad gäller golvet, som tydligt framträder som sentida, kan detta möjligen ersättas med breda, massiva brädor. Utmaningen är att golvnivån i så fall höjs, vilket påverkar de fasta snickerierna. Planstegen i trappan är belagda med linoleum och denna kan gärna tas bort. Plansteg och sättsteg kan därefter lämpligen målas.

Rum 112 och 113, Matsalar

Dessa två rum utgör i dag en enhet och de har nyligen stilrestaure-rats med framtaget parkettgolv, väggmålrier och synliga bräddtak. Interiören ger ett vederhäftigt och stiligt intryck.

För att förstärka den kulturhistoriska känslan i rum 113 skulle man kunna placera en äldre kakelugn i rummets sydöstra hörn, där det finns spår i taket efter en sådan.

Ovan: Dörr i rum 112.

Till vänster: Rum 112 är försett med nyligen utförda dekorationsmålningar.

Ovan: Spår efter kakelugn.

Nedan till vänster: Dekorationsmålningar och äldre möblering.

Nedan: Parkettgolvet mönsterläggning.

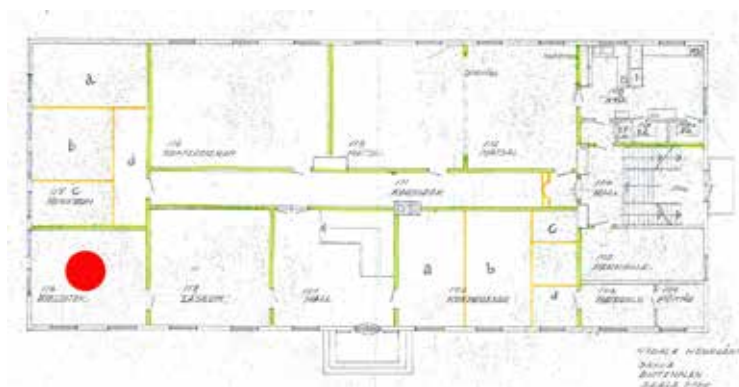

Ovan: Rum 116 med högklassiga snickerier.
Nedan: Detalj väggpanel invid radiator.

I biblioteksrummet (rum 116) möts de olika fönsterformaten.

Rum 116, Bibliotek

Detta rum ger ett ålderdomligt och tidstroget intryck genom dörrens placering och väggpanelerna. Att gavelfönstren är högre än de andra fönstren och sentida stör knappast intrycket.

Väggarnas tapeter bör ersättas och för att erhålla mer underlag för vidare åtgärder vore det värdefullt att göra öppningar i treetexskivorna och se vad som finns bakom.

Taket är pappspänt, men det går inte att göra detta mer ålderdomligt genom att frilägga ett brädtak eftersom det sitter smala spontbrädor från 1900-talets mitt bakom pappskiktet. Därför bör pappen bevaras.

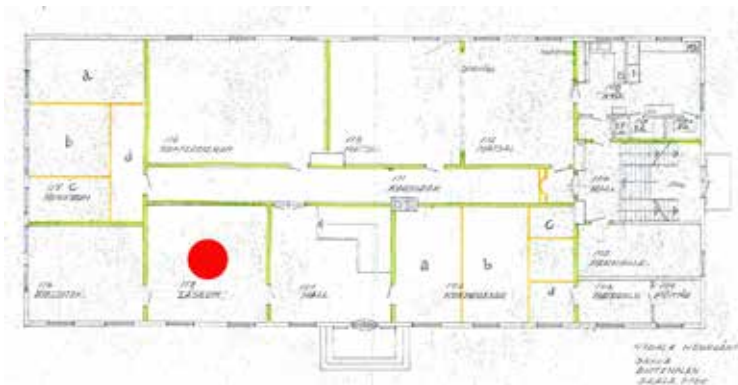
För att förstärka den kulturhistoriska känslan i rummet skulle man kunna placera en äldre kakelugn i rummets nordvästra hörn, även om det inte finns några synbara spår efter en sådan.

Golvet av stavparkett lagt i holländskt mönster tillhör visserligen 1900-talets mitt, men det stör inte det allmänna intrycket.

Särskilt i detta rum är elinstallationerna gjorda på ett olyckligt sätt.

Rum 117, Läsrum

Även detta rum ger ett ålderdomligt och tidstroget intryck genom dörrarnas placering och väggpanelerna, men här störs intrycket av de breda dörrhålen i hjärtväggen. Om det är praktiskt möjligt bör väggen slutas och ev fördes med en mindre dörr.

Väggarnas tapeter bör ersättas och för att erhålla mer underlag för vidare åtgärder vore det värdefullt att göra öppningar i treetex-skivorna och se vad som finns bakom.

Taket är pappspänt, men möjligen går det att göra detta mer ålderdomligt genom att frilägga ett eventuellt bräddtak bakom pappskiktet. Vad gäller golvet, som tydligt framträder som sentida, kan detta möjligen ersättas med breda, massiva brädor. Utmaningen är att golvnivån i så fall höjs, vilket samtidigt påverkar de fasta snickerierna.

Rum 117 med högklassiga snickerier.

För att förstärka den kulturhistoriska känslan i rummet skulle man kunna placera en äldre kakelugn i rummets nordvästra hörn, även om det inte finns några synbara spår efter en sådan, utan endast uppgifter i äldre uppmättningsritningar.

Ovan: Rum 117 med de lägre fönstren i ursprungligt format.

Till vänster: Det som är lite olyckligt i dagsläget är att rummets golv och stora öppningar mot söder är iögonfallande.

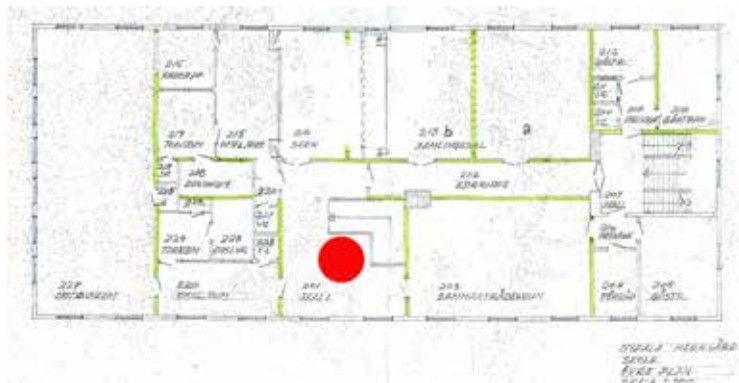
Ovan: Övre hallen (rum 201) med glasad äldre dörr.
Nedan: Sentida dörr i äldre läge.

Till höger: Trappans räcke.
Nedan: Detalj av dörr med äldre trycke, ev ursprungligt.

Rum 201, Hall

Den övre hallens volym är troligen i stort sett ursprunglig, men vid 1900-talets början var trapploppet inte öppet mot söder. I korridorens förlängning fanns ett inbyggt utrymme.

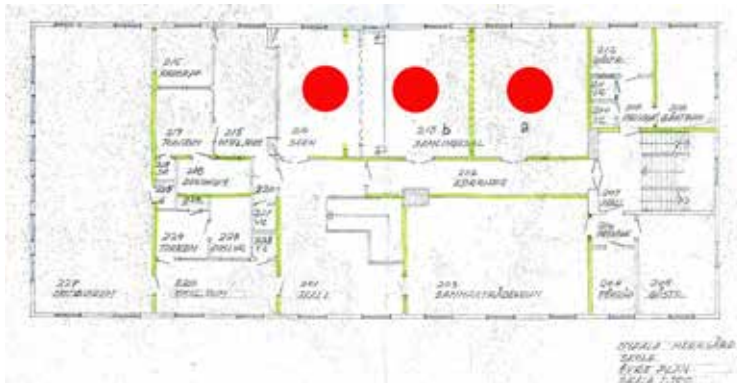
Dörrarna mot angränsande rum tycks vara ursprungliga, utom den mot rum 203 som är sentida även om dörrplaceringen är äldre. Dörren mot korridoren, rum 202 är glasad vilket är sekundärt. Om man vid invändiga förändringar får en dörr över så bör den ersätta den befintliga till rum 203.

Väggpanelerna är av 1700-talstyp, men eftersom bland annat trappan gjorts om har panelerna sannolikt också justerats. Helhetsintrycket är emellertid gott. Det som är överraskande är att väggpanelen mot rum 214 har ett mitre spegelfält som är av helfransk typ – det enda i byggnaden. Hur det kan komma sig att dessa avvikelser finns är svårförklarligt. Att panelerna i bland annat detta rum är omflyttade framgår särskilt tydligt genom att en vertikal ramverksbräda mot söder har en tydlig, vertikal skarv. Ramverksbrädorna har ursprungligen bestått av ett stycke, men när anpassningar fått göras har denna skarv uppkommit, se illustration. Från antikvarisk synpunkt bör all fast inredning bevaras oförändrad, även om förändringar skett sedan byggtiden.

Vad gäller golvet, som tydligt framträder som sentida, kan detta möjligen ersättas med breda, massiva brädor. Utmaningen är att golvnivån i så fall höjs, vilket påverkar de fasta snickerierna.

Rum 213a och b, Samlingssal samt 214, Scen

Denna rumssvit utgjordes ursprungligen av två rum och en del av ett tredje. Rummen är särskilt påkostade med mer avancerad väggpanel än övriga rum samt ett putsat tak med stuckaturer.

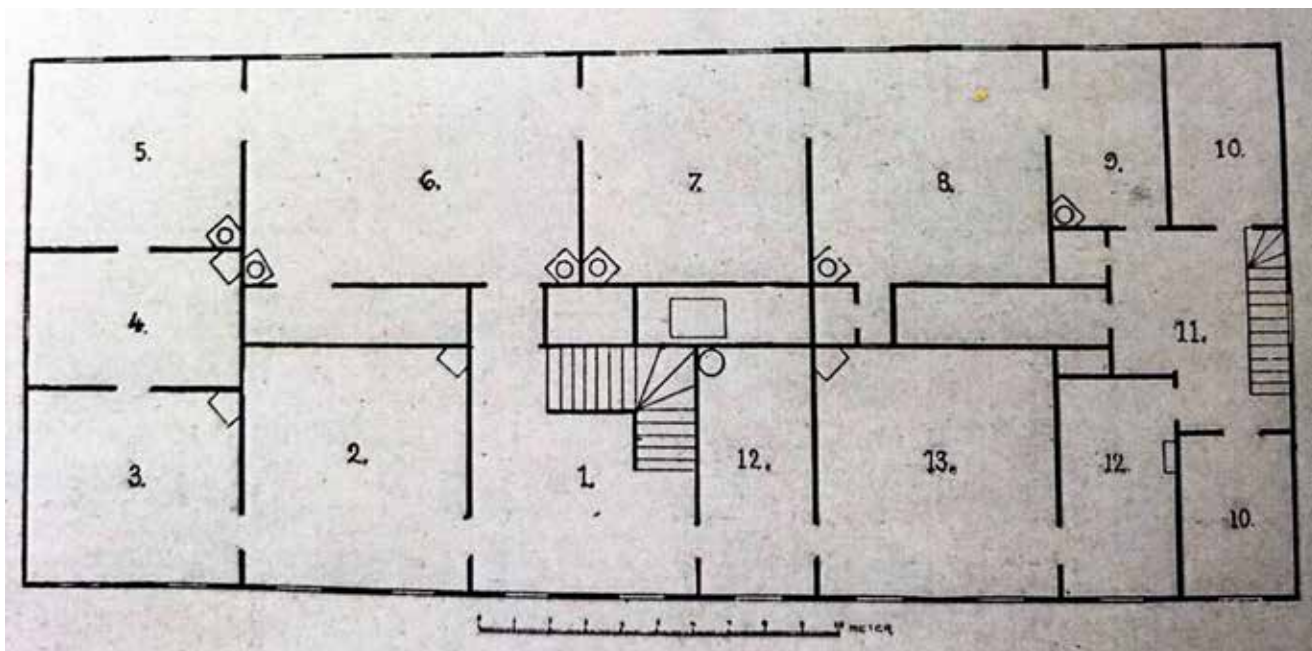
Att väggpanelerna är omflyttade stöds exempelvis av att äldre ritningar anger att det funnits en dörr mot rum 212, som nu är igensatt. Panelen borde tidigare varit anpassad efter denna dörr, men är det inte idag. Dessutom har det funnits en kakelugn i rummets sydöstra hörn, vilket betyder att det inte kunnat finnas någon väggpanel där. Trots detta finns där i dag en komplett väggpanel. Kakelugnen var en kolonnkakelugn i empire.

I bokverket Svenska slott och herresäten från 1909 finns denna bild av "Lilla salongen", vilket motsvarar rum 213 a eller b. Läggs särskilt märke till kolonnkakelugnen som bör vara från sekelskiftet 1800.

Rum 213 a och b samt scenen längst bort.

Herrgårdsbyggnadens övervåning enligt Svenska slott och herresäten 1909. Numrering:

- 1 Förstuga
- 2 Skriftrum
- 3 Hvardagsrum
- 4 Toiletrum
- 5 Sängkammare
- 6 Salong
- 7 Salong
- 8 Matsal
- 9, 10 Serveringsrum och handkammare
- 11 Förstuga
- 12 Jungfrukammare
- 13 Väfrum

Förändringarna i rumsindelningen med stora valvöppningar och två borttagna mellanväggar kan antyda hur omflyttningen av pardörrarna skett. De tre rummen hade tidigare tre pardörrar i mellanväggarna helt nära byggnadens västra yttervägg. Ett par av dessa borttagna dörrpar kan ha återanvänts när man installerade pardörrar i rum 213a och b mot korridoren. Korridoren bör ha fungerat som betjäningens kommunikationsutrymme och att sätta in exklusiva pardörrar mot detta utrymme borde inte ha varit aktuellt.

Taken är försedda med puts och stuckaturer i form av lister utefter sidorna, lister en bit in samt en rund takrosett i rum 213b. Enligt en tidningsartikel i Stockholms Dagblad hade den dåvarande ägaren restaurerat rum i den övre våningen. Rummen hade blivit både dyrbart och smakfullt dekorerade. Matsalen beskrivs så här:

Så den stora matsalen med sina mellan fönstren placerade blomsterbord, sitt gipstak, måladt med stora rutor i ekfärg, och en 10 tum bred bred bård rundt omkring väggarna öfverst invid taket och å hvilken är *för hand* målad en vinranka med blad och drufvor – ett sekel gammalt, utmärkt väl utfört arbete, som med skäl blifvit behållet vid rummets vid rummets nydekorerings för ett par år sedan. (SD 1885-11-25)

Detta citat antyder att de putsade taken var ursprungliga. Vidare tycks det ha funnits omfattande dekorationsmålerier i rummet. Dekorationsmålerier med växtmotiv är ett fenomen som mycket väl skulle kunna ha tillkommit vid 1700-talets slut, men däremot är det svårare att föreställa sig taket indelat i rutor med "ekfärg".

Golvet av stavparkett lagt i holländskt mönster tillhör visserligen 1900-talets mitt, men det stör inte det allmänna intrycket.

Om man renodlar de antikvariska aspekterna är rum 213a och b byggnadens mest påkostade och välbevarade, vilket betyder att en restaurering och rekonstruktion med hög kulturhistorisk ambi-

Ett parti av rum 213 b. Här har både dörrar och paneler flyttats om och om man betraktar detta parti av väggen anar man att något förändrats eftersom den eftersträvar symmetrin inom den nyklassicistiska stilen oftast inte övergavs.

tion blir särskilt motiverad. En sådan bör föregås av vidare undersökningar av väggpanelernas färgskikt, väggarnas skikt bakom de nu synliga samt en undersökning av takputsens färgskikt. I dag är väggpanelerna ådringsmålade på ett tillfredsställande sätt, men kanske skulle man kunna finna de ursprungliga kulörerna vid en färgarkeologisk undersökning. Väggarna kan för övrigt ha haft puts och möjligen kan spår av de ursprungliga putsskikten påträffas bakom befintliga treetexskivor. Alternativt finns äldre tapetlager som man kan låta sig inspireras av. Vad gäller taket kan möjligen äldre färgskikt påträffas. Man kan möjligen också bedöma det befintliga putsskiktets ålder vid en närmare undersökning.

Om kakelugnar åter installeras bör dessa vara gula/vitaktiga och för övrigt odekorerade kolonnkakelugnar i empire.

Ett återuppförande av väggen mellan rum 212 a och b och en generell återflyttning av dörrarna skulle vara möjlig, men riskerar att medföra att väggpanelerna måste ändras.

Ovan: Ett parti av rum 213 a.
Ovan till vänster: Rum 213 a och b sedda från scenen.

Till vänster: Rum 213 a med stuckaturer i taket, paneler på väggarna och ett golv av ekparkett.
Nedan: Ett parti av väggpanelen på den västra väggen i rum 213 a.

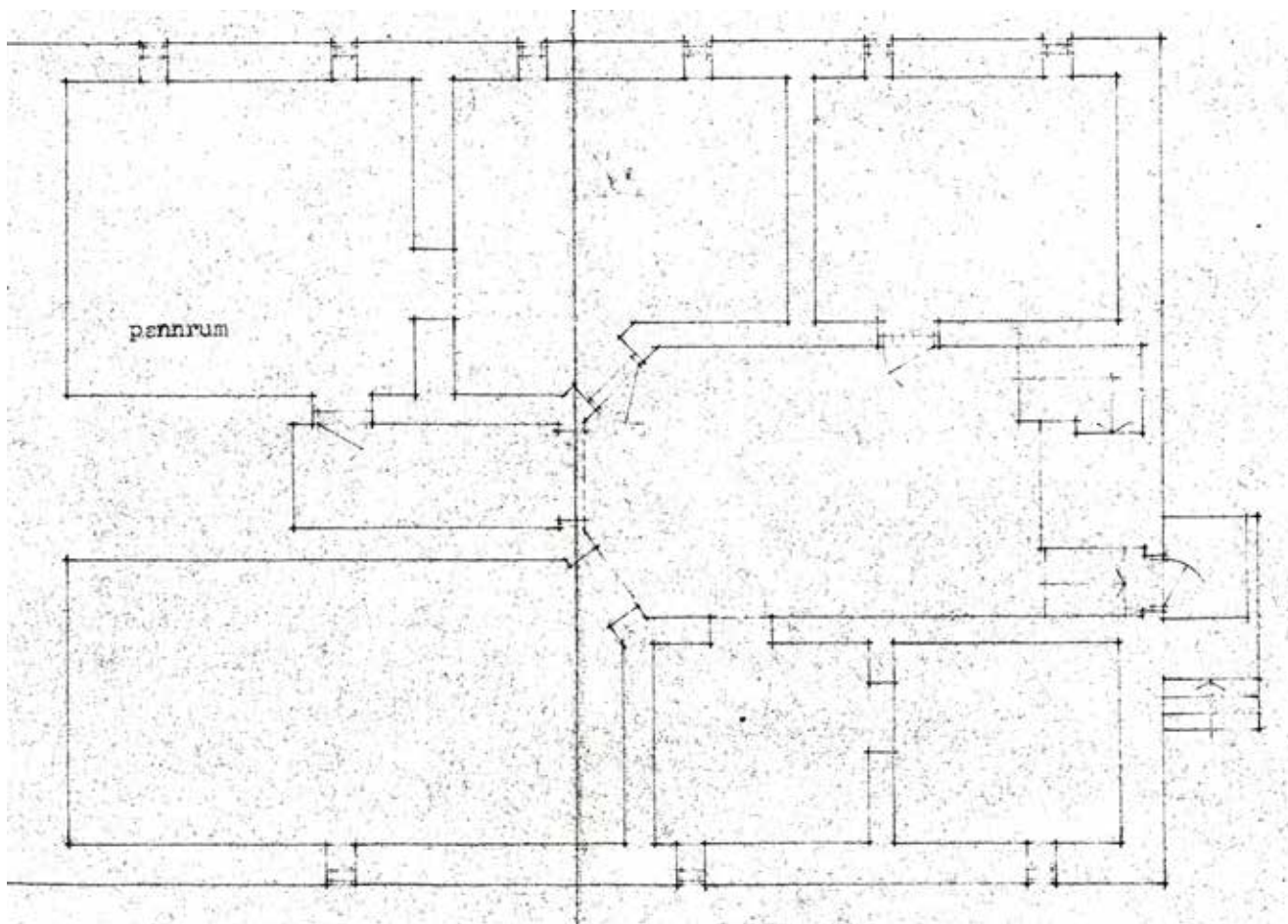
Ovan: Mittkorridoren i källaren.

Till höger: Ett källarrum.

Nedan: Uppmätning av källarutrymmena 1945. Sedan dess har rumsindelningen, trappans lopp och källarentrén ändrats avsevärt.

Källaren

Under byggnaden finns en stor källare med flera rum och en mittkorridor. Denna torde åtminstone vara lika gammal som byggnaden för övrigt. Rumsindelningen i källaren har förändrats och väggar och tak är försedda med tjocka putsskikt. Därför är inte alldeles lätt att avgöra vilka delar som är äldre än de andra. I källaren förvaras en del äldre takskifferplattor.

Vinden

Vindsutrymmet över bostadsvåningarna utgörs av en kallvind och en vid 1900-talets mitt avgränsad slöjdsal. Även om en antikvarisk restaurering av vinden inte är aktuell eftersom den är tämligen orörd, kan man göra flera byggnadshistoriska iakttagelser här.

På en takstol finns en inskrift: troligen NC 12/5 1798 pinxit". Eftersom brandförsäkringarna anger att byggnaden uppfördes 1789–98 så kan signaturen tillkommit i samband med färdigställandet.

Ovan: Inskrift på sparre på vinden.

Till vänster: Översikt över vindsutrymmet med takstolarna.

Takstolarna står uppställda med regelbundet avstånd och på vissa avstånd finns horisontella förstärkningar. Flertalet sparrar är numrerade i ordningsföljd. Mellan vissa takstolar finns takkupor. Undertaket består av ramsågade brädor med skråkant.

Byggnaden har i dag fyra skorstenar som tillkom vid skolombyggnaden. De ligger i andra lägen jämfört med de ursprungliga. Enlig brandförsäkringen 1876 stod endast den mittre skorstenen på grundmurar. De två mot gavlarna "hafva sitt läge å gröfre bjelklagen", som åter hvilar på husets timrade mellan väggar". Dessa två skorstenar tycks således inte ha varit murade från marknivån. Man kan än i dag ana denna konstruktion av de bevarade timmerkistor som finns där skorstenarna tidigare gick.

Denna timmerkonstruktion är bevarad vid ett av lägena för de tidigare skorstenarna och torde vara en del av konstruktionen med storstensstockar som inte var murade från marknivån.

Ovan: Urets lod som går ner i ett schakt.

Till höger: Urverket.

Nedan: I övervåningens mittkorridor finns två luckor. Den borte leder in till klocklodens schakt.

Nederst: Dörr på vinden.

Nederst till höger: Motionsrummets tak har stor spännvidd och hålls uppe av en bock.

I mitten mot norr finns urverket med en pendel, urtavlan, slagklockan med hammare samt två lod som går ner i ett schakt genom huset. Urverket står på fyra ben och det går ut en axel till urtavlan. Enlig brandförsäkringen 1876 var urtavlan försedd med "förgyllda ramar" vid denna tid. Ingen märkning har påträffats på urverket. Loden har, som nämnts, ett schakt, men det finns fler invid den norra ytterväggen med okänd funktion.

Dörren mellan vinden och trapphuset är en enkel spegeldörr av halvfransk typ. Den är intressant genom att den inte har restaurerats så hårt som husets övriga dörrar. Ytskiktet utgörs av ekimitation, som ju också påträffats på huvudtrappans snickerier. Dörren hänger på nitade bandgångjärn.

När den stora gymnastiksalen skapades i samband med skolombyggnaden gjordes ingrepp i den bärande konstruktionen. För att kunna bära de nya bjälklagen mm byggdes stöd som liknar bockar i den östra delen av vinden.

På vinden finns en del äldre byggnadsdetaljer. Här finns exempelvis rester av flera vitaktiga kakelugnar, varav en del kommer från en eller flera kolonnkakelugnar. Här finns också fönsterbågar, varav flera kommer från takkuporna. Dessa skulle man eventuellt kunna göra färgarkeologiska undersökningar på.

På vinden ligger också snickerier som bör komma från en trappa. Bland annat finns det en mäklare/stödstolpe, som har samma utformning som den befintliga trappas stolpar i huvudtrappan.

Sammanfattning

Denna utredning utgör en översiktlig inventering av huvudbyggnadens befintliga utseende med fokus på exteriör och rumsgestaltning. Syftet har varit att dokumentera befintliga förhållanden och att särskilt framhålla de delar som har högre ålder och som lämpligen kan vara en utgångspunkt vid framtida antikvariska restaureringsinsatser.

Ovan: På vinden finns delar av en trappa som i sin utformning helt ansluter till huvudtrappans snickerier. Till vänster: Delar av en kolonnkakelugn på vinden.

Ett oxöga sett inifrån.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 436-4152-2020
Jönköpings läns museums dnr: 2020-079
Beställare: Länsstyrelsen i Jönköpings län
Fastighetens ägare: Charlotta Lydén och Roy Gustafsson
Rapportansvarig: Anders Franzén
Rapportgranskning: Mikael Nordström
Län: Jönköpings län
Kommun: Värnamo kommun
Socken: Nydala socken
Fastighetsbeteckning: Nydala 1:42
Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Nydala herrgård

(Nordiska museet har uppmättningsritningar av herrgården, men dessa har inte varit möjliga att rekvirera på grund av att museets arkiv är stängt tills vidare för pandemin, enligt e-postmeddelande den 2020-07-22)

Referenser på webben

Riksarkivet, Digitala forskarsalen

Brandförsäkringshandlingar, Nydala socken

Nydala kyrkoarkiv, Husförhörlängder, (1776–1797)

Tryckta källor och litteratur

Erixon, Sigurd & Ericson, Olof (red.) (1955). Sveriges bebyggelse: statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden. Jönköpings län, D. 2, Björkö, Bringetofta, ...socknar samt Värnamo landskommun. Uddevalla: Hermes

Högberg, Folke (1963). "Hook : från bruksherrgård till herrgårdspensionat" I Smäländska kulturbilder 1963 Nilson, Allan T (red.) (1963). Jönköping: Jönköpings läns museum

Ohlén, Carl-Eric, Sydow, Waldemar von & Björkman, Sten (red.) (1941). Svenska gods och gårdar D. 25 Småland: Jönköpings län (östra delen) : Norra Vedbo, Södra Vedbo, Tveta, Vista, Västra och Östra härader /c under redaktion av Wald. von Sydow och Sten Björkman. Uddevalla: Svenska gods och gårdar

Renshult, Henry (1987). Folk & fornt i Nydala 5. Stockaryd: H. Renshult

Roosval, Albin (red.) (1909). *Svenska slott och herresäten vid 1900-talets början. Småland*. Stockholm

Huvudbyggnaden på Nydala herrgård uppfördes i slutet av 1700-talet. Denna utredning utgör en översiktlig inventering av huvudbyggnadens befintliga utseende med fokus på exteriör och rumsgestaltning. Syftet har varit att dokumentera befintliga förhållanden och att särskilt framhålla de delar som har högre ålder och som lämpligen kan vara en utgångspunkt vid framtida antikvariska restaureringsinsatser.

